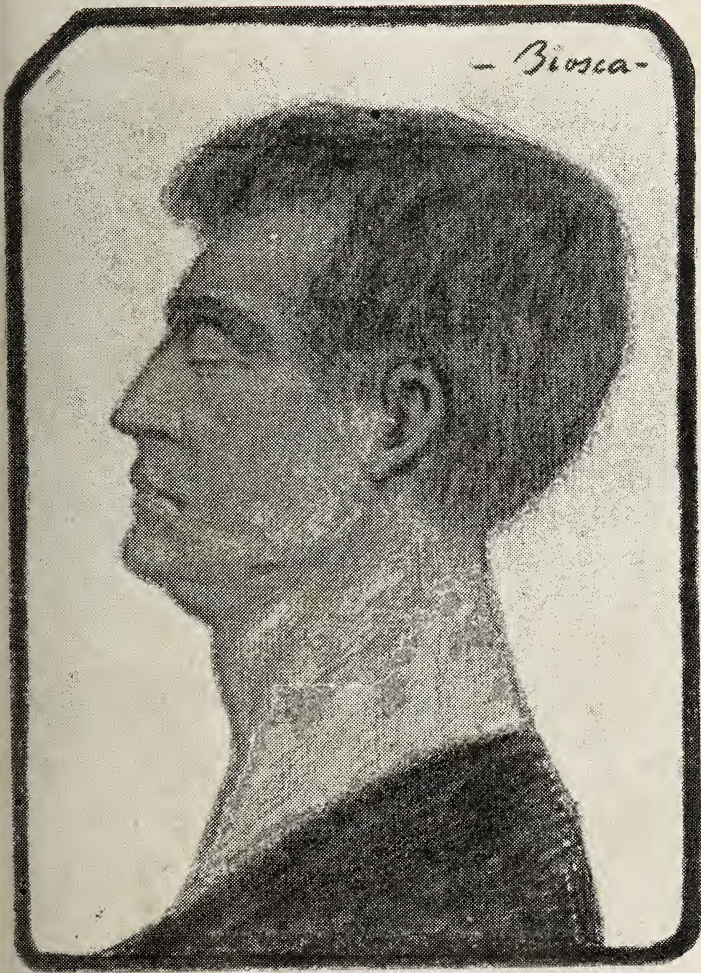


1999

EL CEGO SIMÓ



TRAGEDIA DEN FRANCESC RECASENS

18



EL CEGO SIMÓ

FRANCESC RECASENS

Editorial
S. M. S. S.

EL CEGO SIMÓ

TRAGEDIA EN UN ACTE



BARCELONA

A. ARTÍS, IMPRESSOR : CARRER DEN BALMES, 54

1913

Ningú pot traduir ni reim-
primir aquesta obra sense
permís dels hereus de l'au-
tor : La *Sociedad de Autores
Españoles* està encarregada
de la cobrança dels drets de
representació : Queda fet el
dipòsit que marca la llei

PERSONES QUE INTERVENEN EN L'ACCIÓ

SIMÓ, cego	de 35 anys
ANTONIA, sa muller.	» 30 »
LA NARRA	» 60 »
EL GANIVETER	» 50 »
PEPETA	» 19 »
MANEL	» 21 »
JAN	» 55 »

GENT DEL POBLE

LLOC DE L'ACCIÓ

Som a una vila no gaire important del Priorat, a montanya, en el primer pis d'un petit castell que quasi amenaça enrunar-se, a pesar d'alguna petita renovació, que, amb el fi de poder esser habitat, hi han anat fent els amos, la família més rica del poble, els de cà'l Pomestre. És un castell semblant als nomenats de *moros* que hi ha en molts pobles de la costa de Llevant, construït amb pedra de soldó, sense cap caràcter, quadrat.

El primer pis es compòn solament de dugues habitacions: l'una, la més gran, aont la tragedia es desenrotlla, i l'única que'l públic veu, serveix de cuina i menjador; l'altra, que serveix de dormitori a la família den Simó, està formada per l'envà de cantell que, sortint del fons, — de la caixa de l'escala d'obra que neix a la planta baixa i va a morir a la part superior del castell,— arriba fins el primer terme. L'una i l'altra es comuniquen per una obertura amb vestiment de fusta, d'uns dos metres escassos d'alçada, no ben bé al mig de l'envà, sinó una mica cap al fons.

Donarem, doncs, els detalls més necessaris de l'estança que quedarà als ulls del públic a l'aixecar-se el teló, entenent-se sempre, per dreita i esquerra, les de l'actor.

A la dreita i al fons, les parets mestres del castell, núes, sense rebossar; a l'esquerra, l'envà de cantell, també nu, que hem indicat, amb l'obertura que comu-

nica aquesta habitació amb la que serveix de dormitori; el sostre sostingut per grosses vigues molt poc treballades. Adossats a la paret de la dreta, uns fogons d'obra molt senzills i rústics, fets de poc; a sobre, a un pam, per exemple, una finestra. Per sobre'ls fogons, al costat de la finestra, en un prestatge adossat a la paret, alguns dels objectes necessaris en una cuina. Al fons, dreta, uns cinc o sis pams d'envà formant com una barana i separat cosa d'un metre de la paret del fons: en aquest espai hi ha l'escala que comunica el pis amb la planta baixa, formant com un replà a l'arribar a l'escena i seguint cap amunt.

No ben bé al mig de l'escena, un poc tirada cap els fogons, una taula de fusta blanca, senzilla; un banc i un parell de cadires; una cortina en l'obertura de l'esquerra... Conjunt pobre, quasi miserable, i, sobretot, in-harmònic.

És un dels últims diumenges del mes d'Octubre. Són les set del matí. El sol, un sol tant aviat fort com esmortuít, entra, a l'aixecar-se el teló, tímidament per la finestra.

ACTE ÚNIC

ESCENA PRIMERA

LA NARRA i EL GANIVETER

(Apareix la Narra per l'escala, pujant, com tots els personatges que venen de fóra, i, caminant poc a poc, es dirigeix a l'esquerra. A l'agafar la cortina per a entrar a l'altra habitació, se sent, a baix, la veu del Ganiveter, que crida, enfadat.)

GANIVETER

Ei, Tonia!

NARRA

Qui hi ha?

GANIVETER

Que no hi són aquesta patuleia?

NARRA *(que ha anat cap a l'escala)*

Ah, sou vos, Ganiveter? No us havia pas conegut. Pugeu, home, pugeu!

GANIVETER

Oh, és que vaig un xic depressa.

NARRA

Reposareu un moment, home.

GANIVETER (*apareixent per l'escala*)

I doncs, que no hi és aquest remaleít cego?

NARRA

No'n fa pas poc de temps que hauria d'estar rodant! Em sembla que eren les cinc que l'he sentit que se n'anava, ja.

GANIVETER

Mala sort tingui, el pillastre! Tant i tant que vaig encomanar-li que a les sis no'm faltés! Mal vinatge!...

NARRA

Potser no se n'haurà recordat, home. Com que tots els diumenges surt al camp, al matí...

GANIVETER (*amb grossera ironia*)

Deu anar a veure'ls ceps com li marxen... Ja li preguntareu si els raïms pinten!

NARRA

No us en burleu, pobre xicot!... Em fa una llàstima!...

GANIVETER (*enfadant-se*)

Sí,estic bé per burles i per bromes, com hi ha Déu! Enfadat, i cremat, i... fins al cap d'amunt que estic! Poc el coneixen els que'l planyen, ja us ho podria jurar ben descansat!

NARRA

Vaja, home, no dieu això, Ganiveter, per amor de Déu. Prou desgraciat que és, i encara se n'hi espera una... una que no sé com podrà empassar-se-la.

GANIVETER

Psé!... Tots en tenim de penes preparades, que'ns rodegen com els fadrins a la xicota que cau!

NARRA (*més baix, confidencial*)

Però jo l'hi hauria dit desseguida, no trobeu?

GANIVETER

Com que la seva dona és com ell! Més estranys! Ni ells s'entenen, per mi!

NARRA

Ella, segons explica, no vol dir-l'hi fins que'l cego estigui ben acostumat a fer caricies a la criatura: perquè després no sàpiga desavesar-se'n, sabeu?

GANIVETER

Que'n són de rucs tots plegats! Jo no'ls entenc mai, creieu-me!

NARRA

Doncs prou se l'escolten a n'ell! I que diuen que sab tant i que parla tant bé! Però jo tampoc l'entenc gaire, per xò, val a dir-ho.

GANIVETER

Ningú de cara i ulls, dòna.

NARRA

Ara, quan parla de la seva vida o quan se fa esplicar punt per punt com són totes les coses... — perquè tot ho ho vol saber, tot! i s'ho escolta amb una cara!... — allavors em commou i em fa plorar, veieu!

GANIVETER

Fessiu com jo, que mai vui escoltar-lo! (*Pausa curta.*) Però què faig, aquí, parat? Amb la feinada que tincl... Aquest Simó m'ha desbaratat tots els plans, ara!

NARRA (*meditant*)

No sé pas aont pot ser, fixament.

GANIVETER

I després encara es queixa dels meus tractes!... M'hauria d'escoltar com al mateix rei, i...

NARRA (*somrient*)

Bé!...

GANIVETER (*excitant-se*)

Que no?... Ningú li hauria fet lo que jo li he

fet! L'he tret de la miseria! En lloc d'haver de dormir al ras moltes nits, ara té aquesta casa, que ja s'ho ha tornat el castell una casa, després d'arreglat... I tot m'ho déu a mi, eh? Tot!

NARRA

I als seus braços, també, als seus braços, no digueu!... Que prou és ben pesada la seva feina! Pobre Simó! Tot el dia rodant, rodant!... I sempre lo mateix!

GANIVETER (*mirant-se-la sorprès*)

Ai, ai, ai!... Com heu arribat a apendre-la aquesta lliçó, vos, també! Mireu que a tothom entabana aquest desagraít!

ESCENA II

DITS i L'ANTONIA, *que apareix per l'escala*

ANTONIA

Bon dia.

GANIVETER

Gracies a Déu que veig algú de vosaltres!

ANTONIA (*sorprésa*)

Que no ha vingut en Simó?

GANIVETER

Per xò soc aquí, mal vinatge!

ANTONIA

I doncs?

GANIVETER (*cridant*)

I doncs, i doncs?... Jo ho haig de preguntar!

NARRA

Ai que esteu esmolat, Ganiveter, tant de matí!

GANIVETER

Com que ja m'han destorbat tots els plans!

ANTONIA (*capficada*)

Però si quan me n'he anat li he fet pensar en que avui havia de venir! (*Quasi per ella mateixa*).
Poc em deu haver entès per xò, el pobre!

NARRA

Eh?

ANTONIA (*emocionada*)

Aquesta nit l'hi he dit...

NARRA

L'hi has dit ja?

ANTONIA

Un dia o altre havia d'esser. (*Pausa curta*)

NARRA

I... ell?

GANIVETER

(que ha estat passejant-se pel fons, indiferent al diàleg de les dugues dònnes, es para, aixamplant els braços, enfadat)

Bé, què hem de fer, doncs?

ANTONIA *(decidida)*

Ja vaig a buscar-lo, Ganiveter. Aneu-vos-en descansat, que desseguida el teniu allí.

GANIVETER

Però si no sabs aont para!

ANTONIA *(sortint per l'escala)*

Ja el trobaré, no tingueu por. Com que té la costum d'anar cap allà a l'hermita, les festes...

NARRA *(anant cap a l'escala)*

Que tornaràs aviat?

ANTONIA

Per què?

NARRA

Pel nen, pobret.

ANTONIA

Voleu donar-li una mirada, en tant? No es deu haver despertat encara, oi?

NARRA

Ja l'hauria sentit, que prou he estat atenta.

ESCENA III

GANIVETER i la NARRA, després en MANEL

GANIVETER (*amb un poc d'interès*)

Què us deia? Que ja li ha dit lo del noi?

NARRA

Sí, aquesta nit. Quin disgust pel pobre Simó!

GANIVETER

Disgust, disgust... és clar que sí! Però si no té remei, ja... Sí, és molt trist, ha d'esser molt trist no tenir vista, però...

NARRA

Que si ha d'esser trist, dieu?... De primer que em prengui la vida, Nostre Senyor, que la vista!

GANIVETER

No tant, no tant, tampoc... Perquè... mireu: jo li diré, an en Simó, que si s'esmena una mica, per ell i pel seu fill, quan tingui l'edat necessaria, a casa sempre hi tindran feina per anar passant. (*Creient haver dit massa.*) Però, això sí; que no faci pas com fins ara, que m'ha pagat el donar-li un troç de pa fent-me mal-veure dels que se l'es-

colten. No l'hi permetré pas més que'm bescanti de si el tinc com a una bestia... i no sé què més, d'altres romanços que s'empatolla. (*Pausa curta. El Ganiveter espera el parer de Narra sobre la seva generositat.*) Eh, què us en sembla?

NARRA (*movent el cap, pensativa*)

Ai, Déu meu! Un dia va dir que si al seu fill l'havien d'acompanyar, com an ell, fins a la roda de la mola... (*Esgarrifada:*) Oh, no puc pensar-hi!

GANIVETER

Què?

NARRA

No us en recordeu?... Si vós hi ereu, també... Sabeu?... aquell diumenge a la tarda, que plovia. Aquí... (*Senyalant vora el foc.*) Va alçar-se poc a poc, aixecant els braços... I en veu forta, però tremolosa, com de rei o d'arquebisbe...

GANIVETER (*amb una gran riallada*)

Ah, revatúa! Ja sé què voleu dir... I d'allò vareu fer cas?... Que'n sou de ruca, Narra! No ho hauria cregut mai!... Ah, ah, ah!...

NARRA (*en un moment d'indignació*)

No rieu, que's claven aquestes rialles!
(*El Ganiveter ha quedat encorregut. Pausa curta.*)

MANEL (*de baix estant*)

Mare!

NARRA (*cambiant de tò*)

Què vols, Manel?

MANEL (*pujant les escales,
i apareixent en escena seguidament*)

Ah, sou aquí dalt!

GANIVETER (*emmurriat*)

Bé, bé, vaja, adeusiau.

MANEL

Ja us en aneu, Ganiveter?

GANIVETER

Tinc molta feina, noi. Avant. (Se'n va.)

MANEL

Salut!

ESCENA IV

NARRA i MANEL

MANEL

Escolteu, mare: que n'hi ha passat alguna al cego?

NARRA

Que l'has vist, potser?

MANEL

Sí, per allà al barranc... I ara el Ganiveter aquí... Que'l busca?

NARRA

Sí, que havia d'anar a treballar i encara l'espera. No sé si la Tonia el deu haver trobat, ja.

MANEL

No, ca! Jo l'he vist al troç den Pip, i he vingut de dret cap aquí...

NARRA

I què hi feia per allà?

MANEL

L'he trobat assegut a una pedra, escabellat, amb la camisa descordada... És molt estrany, molt, ve-

ritat? Semblava que plorés, però no plorava, em sembla... No ho sé ben bé, vaja!... Jo l'he cridat, però...

ESCENA V

DITS, la PEPETA i l'ANTONIA

PEPETA (*des de baix*)

Mare! Que no l'heu vist, encara, an en Simó?

NARRA

Sí, puja.

ANTONIA (*pujant l'escala*)

Que és aquí dalt?

NARRA

No, però ja el trobarem desseguida.

(Apareixen Antonia i Pepeta.)

ANTONIA

Aont és?

MANEL

Encara no fa mitja hora que l'he trobat per allà al barranc.

NARRA (*an en Manel*)

Hi vols anar, a avisar-lo?

PEPETA

Ja hi anirem nosaltres, eh, Antonia?

ANTONIA

Sí, sí, anem-hi desseguida.

NARRA (*a l'Antonia*)

Però encara no estàs prou cansada, tu? De les quatre que treballes!

ANTONIA (*deixant-se caure a una cadira*)

I que no es cansa de manar, la de cân Pomesrel!

PEPETA

Per dos rals becons!

MANEL

Ja hi aniré jo, ja hi aniré jo.

NARRA

Ves-hi tot esmorzant, home. A baix als fogons el trobaràs, eh?... Allí al costat de l'olla de...

MANEL

Bé prou que l'he vist, dòna! I què li haig de dir an en Simó?

NARRA

Acompanya'l a câl Ganiveter, eh, Tonia?

ANTONIA

Sí, sí, que aquest home... I moltes gracies, eh, Manel?

MANEL

I ara! Si és un passeig! (*Desapareixent escala avall.*) Adéu! (*Pausa.*)

ESCENA VI

L'ANTONIA, la NARRA i la PEPETA

NARRA

Que ja has esmorsat, Tonia?

ANTONIA

Sí, una mica, a cân Pomestre. (*S'aixeca.*) I el nen, pobret! Tant de temps sense mamar! (*Va cap a l'esquerra.*)

PEPETA (*detenint-la*)

Que no l'has vestit, encara?

NARRA

Jo, com que no l'he sentit plorar, ni hi he pensat en vestir-lo.

ANTONIA

Oh, tant se val!

PEPETA

Pobriçó! Quina dormideta! (*Agafant els braços a l'Antonia.*) Me'l vols deixar vestir?

ANTONIA (*emocionada*)

Que ets bona noia!

PEPETA

Oh, aixís n'apendré, dòna!

ANTONIA

(*mirant-se-la agraida, li agafa la cara, casi plorant. Després d'una petita pausa.*)

Més val que no'n sàpigues, Pepeta!... Més val que no n'hagis de saber... (*Sanglotant.*) Demà que't trobessis... com jo... amb un fillet cego, cego de naixença... No, no!... És massa trist!...

NARRA (*que ha acudit al seu costat*)

Vaja, dòna...

ANTONIA

Un fill que no't podrà veure mai... Que no veurà ni el sol, ni la terra, ni el cel...

(*Pepeta l'acompanya fins a una cadira.*)

PEPETA (*emocionada*)

Però tu el guiaràs i el vetllaràs...

ANTONIA

(apoiant els braços a la taula i deixant-se caure el cap entre les mans.)

Pobres de nosaltres!

PEPETA *(volent estar alegre)*

Veuràs, veuràs com te'l vestiré, com te l'arreglaré, pobret! Ben faixadet, sí, sí, ja ho sé!... *(Surt per la porta de l'esquerra.)*

NARRA *(volent alegrar a l'Antonia)*

Ba, ba!... No hi pensis tant, Antonia! Ara ja ho sab en Simó i...

PEPETA

(Llença, de dins estant, un xiscler d'horror penetrant, agudíssim, i entra seguidament en escena pàlida, desencaixada.)

Mare, mareta meva!... Antonia!...

ANTONIA

(Al sentir el xiscler es precipita cap a l'esquerra, ansiosa, alarmada.)

Què hi ha? *(I vol entrar cap al quarto, impeditant-l'hi la Pepeta, que tapa amb son cos l'entrada.)*

NARRA

(que ha anat també cap a l'esquerra, espantada)

Què és això, Verge santíssima?

PEPETA

(*amb prou feines pot barbotejar algunes paraules*)

No, no hi entris, Antonia!... Per amor de Déu!..

ANTONIA (*que pressent alguna desgracia*)

Deixa-m passar!... (*Agafada a la Pepeta, lluitant per separar-la de la porta.*)

PEPETA

Mare, mare, agafeu-la... que no entri!... Per Déu, Antonia!...

NARRA (*agafant a l'Antonia*)

Però què és això?... Què ha passat?
(*Escena rapidíssima; parlant totes a un temps.*)

ANTONIA (*lluitant desesperadament*)

Que me l'han robat, el meu fill?

PEPETA

No, no, que és allí!...

ANTONIA

Doncs... (*Amb gran esforç separa de la porta a la Pepeta, desfent-se de totes dugues i entrant a l'estancia de l'esquerra. Seguidament crida amb infinit desesper:)* És mort! És mort!... (*La Narra ha entrat ja a l'esquerra. La Pepeta, plorant, queda al llindar de la porta.*) Qui l'ha mort al pobre fill meu, qui? (*Entre sanglots.*) Oh, i és tot morat, morat... Fred com el gel...

NARRA

(*de dins estant, ansiosa, com buscant alguna senyal, algùn rastre*)

Més, de què pot haver mort?...

ANTONIA

Aquí, aquí al coll!...

NARRA

Oh, Verge santa!... Uns dits marcats!...

ANTONIA (*en veu vibrant de dolor*)

Me l'han escanyat!... El meu fillet escanyat!...
(*La Narra entra en escena, el rostre trasmudat, i, depressa, es dirigeix a l'escala, per aont desapareix.*)

PEPETA (*anant a seguir-la*)

Aont aneu, mare, aont aneu?

NARRA

No ho sé, filla meva!... Vés, vés, consola-la, calma-la!... (*Cridant, ja de baix estant, en veu plorosa.*) Han escanyat el nen cego!... Han escanyat el nen cego!... (*Va allunyant-se.*)

ANTONIA (*de dins, cridant, desesperada*)

Què us hem fet, Déu meu?... No he mort a ningú, jo, i em mateu el fill!...

PEPETA (*que ha entrat a l'estancia de l'esquerra*)

Calma-t, Antonia!... Vina!

ANTONIA

Déu, Déu!... Que t'havía maleít, jo, d'haver-me'l donat cego?...

PEPETA

No l'estrenyis aixís! Deixa'l, dòna!

ESCENA VII

DITES i DUES VEÍNES, *que apareixen per l'escala.*

Després en JAN i altres HOMES i DÒNES

VEÍNA 1.^a (*anant cap a l'esquerra*)

Pobre gent!

VEÍNA 2.^a (*es queda al llindar de la porta*)

Però com ha estat això?

ANTONIA (*sanglotant*)

Que no me l'estimava amb tota l'ànima, com si no hagués tingut cap falta, al meu fill?...

PEPETA

Antonia, Antonia... Sossega-t una mica, dòna!

VEÍNA 2.^a

Plora, plora, que t'esbargiràs!...

(Apareix en Jan per l'escala.)

JAN *(a la veïna. Diàleg ràpid)*

Diu que han trobat el nen escanyat?

VEÍNA 2.^a

Sí.

JAN

Però l'han escanyat, o...

VEÍNA 2.^a

És clar!... Jo no'n sé res, per xò, no. Hem sentit crits i hem vingut...

JAN

I que no han avisat a la justícia?...

VEÍNA 2.^a

Potser la Narra, que ha sortit depressa...

(Entren tres o quatre dones.)

DÒNA 1.^a *(a la veïna)*

Tu, Marcela, que és veritat?

DÒNA 2.^a

Però qui el pot haver escanyat?...

VEÍNA 2.^a

No ho sé... no ho sé: a mi m'ha deixat com tonta, tot això.

DÒNA 1.^a (*baix*)

Escolteu... I si hagués estat...

JAN

Qui?

DÒNA 1.^a (*més baix*)

Si hagués estat en... (*No s'atriveix a dir-ho.*)

DÒNA 2.^a

El cego?...

JAN (*indignat; en veu concentrada*)

I ara! Aont aneu, per aquí!

DÒNA 1.^a

Què voleu dir?...

DÒNA 2.^a

Doncs qui pot haver estat?...

JAN

Mal pensades!... Es a dir, més que mal pensades!... El seu pare?... Voleu que el seu pare?... Tothom menos ell!

DÒNA 2.^a

No us estranyi, no us estranyi!... Si al càp-d'avall no sabem qui són aquesta gent!

DÒNA 1.^a

I aquest Simó em sembla que és un home...

JAN (*baix*)

Calleu, calleu, llengudes!... No veieu que aquesta pobre xicota us pot sentir?...

ESCENA VIII

DITS, EN SIMÓ, EN MANEL I LA NARRA

(Els dos últims, ràpidament, se dirigeixen cap a la esquerra. En Simó, la cara tràgicament contreta, després de caminar; vacil·lant, unes passes, es queda en un recó aturdit, apoiat a la paret, el cap sobre el pit, els braços caiguts.)

DÒNES 1.^a i 2.^a *(a la Narra, a un temps)*

— Tu, Narra, com ha estat això?

— Quan li heu trobat?... Fa gaire?

NARRA

No ho sé... no ho sé... No m'atabaleu!

(Entra a l'esquerra.)

JAN

(a l'adonar-se den Simó, hi va, emocionat, a consolar-lo, posant-li la mà a l'espatlla)

Simó, noi... Què hi vols fer?... Procurar agafar al criminal i... Simó, que no'm sents?...

SIMÓ

(al donar-se'n compte; amb espant, en veu fosca)

Eh?... Què, qui sou vos?... Què voleu de mi?...

JAN

Que no'm coneixes?... Soc en Jan...

SIMÓ (*apartant-se'n, apretat a la paret*)

Aneu; aneu... no'm dieu res... (*Amb veu apagada.*) No més sento el meu fill, aquí... dins meu... (*En Manel surt de l'esquerra, buscant an en Simó, a qui les dones, agrupades parlant baix, tapen.*)

MANEL

Que se'n ha anat en Simó?

DÒNA 1.^a

Que era aquí, pas?...

VEÍNA 2.^a (*adonant-se'n; baix*)

Ah, mireu-vos-el!

MANEL (*que ha anat ja cap an en Simó*)

Simó, hauràs de venir cap allà...

SIMÓ

Que ets en Manel, tu?

MANEL

I doncs, home! Que no'm coneixes?

SIMÓ

Sí, sí; digues, digues.

MANEL

Que la teva dòna està agafada al nen, i se l'apreta al pit, i se'l mira amb uns ulls de boja, que...

JAN (*estirant-li el braç, volgent-li dir que l'expressió és massa dura*)

Home, Manel... (*Molt baix.*)

MANEL

... que hauries de venir, a veure si li fem deixar el noi.

JAN

Lo millor fóra treure-la d'aquí... Que no la podrien portar a alguna casa?...

SIMÓ (*en veu fosca, apagada*)

L'Antonia, la mare del meu fillet... (*Procurant dominar-se.*) Sí, ja vinc... (*Imposant-se a si mateix; baix, an en Manel.*) Que hi ha algú, aquí?

MANEL

Ja ho crec! Tot de dònnes que han vingut ara a...

SIMÓ (*amo ja de si mateix; amb energia que va augmentant*)

Doncs cal que tothom se'n vagi, sentiuh?... Haig de parlar amb l'Antonia; haig de calmar-la. Treieu a tothom!

JAN

I a la justícia, que ja l'heu avisada?... És que no és pas qüestió d'adormir-se!

SIMÓ (*agafant an en Joan pels braços*)

La justícia? Aont és la justícia?

JAN (*amb èmfasi*)

Oh, és que sense la justícia, no podríes...

SIMÓ (*excitat, tremolós*)

De quina justícia parleu?... De quina?... Alguna vegada hi he confiat en la justícia, en aquesta cosa... en aquest no sé què... que m'havia d'obrir els ulls, fent-me veure que no és tot horrible com jo ho he vist sempre, que no és tot *negre*, que m'heu ensenyat a dir vosaltres... (*La veu ha anat enfosquint-se-li, apagant-se-li.*) I ara, ara mateix, de quan va néixer el meu fill fins a aquesta nit passada, m'ho creia, que la justícia havia arribat fins a mi, i m'havia obert els ulls... Ja no ho era tot negre, no!... (*Clou els punys, amenaçant, aixecant el cap. Al començar a parlar, les dones han deixat de comentar en veu baixa, escoltant amb atenció. Les paraules den Simó sorprenden a algunes, i altres veuen en elles la comprovació dels seus pensaments. Després d'una pausa, apareix la Narra per l'esquerra, i va cap an en Simó.*)

NARRA

Simó, Simó... vina, que la Tonia potser a tu et farà més cas...

SIMÓ (*dominant-se*)

Sí, sí... (*Nerviosament.*) I aneu-vos-en tots, sentiu?... Deixeu-nos sols!

NARRA

Que'ns en anem? Per què?

SIMÓ (*anant, segur de si mateix, cap a l'esquerra*)

Haig de parlar amb l'Antonia; haig de consolar-la... Ja us cridaré... Aneu-vos-en!... (*Tots, molt estranyats, comenten en veu baixa.*)

NARRA

No'ns ho diu?... Doncs anem, deixem-los sols...

JAN (*baix, a la Narra*)

No'ns allunyem pas gaire, Narra.

NARRA (*aturdida*)

Anem, anem...

JAN (*an en Manel; baixet*)

Fem sortir a tothom, i nosaltres ens quedarem al peu de l'escala.

MANEL (*estranyat*)

Però què?...

JAN

El cego ha parlat d'una manera... (*Algunes dones se'n han anat ja. Les demés ho fan al demanar-los-hi en Jan.*)

DÒNA 1.^a (*a l'anar-se'n, an en Joan, molt baix*)

Què us en sembla d'això?...

DÒNA 2.^a (*acostant-s'hi*)

Potser teníem raó, Jan!

JAN (*empenyent-les*)

Aneu, aneu; prou que ho veurem!... (*Tots van sortint. En Jan, que s'ha quedat l'últim, ja des de l'escala, mirant cap a l'esquerra, escolta atentment.*)

SIMÓ (*des de dins; oint-se apenes*)

Deixa'l, Antonia, deixa'l... (*Curta pausa.*) Vina, escolta'm... Té, aixís; vina!... (*En Jan desapareix per l'escala. Curta pausa.*)

ESCENA IX

SIMÓ i ANTONIA

(que entren per l'esquerra. En Simó, conduint-la an ella agafada per la cintura; l'Antonia, sense donar-se'n compte, la mirada extraviada, els cabells emmaranyats, els braços plegats, clavats els dits en la carn, van cap a la dreta, pausadament. L'Antonia, pesadament, es deixa caure en una cadira. En Simó, dret al seu costat, procura asserenar-se, respirant amb força, les mans al pit.)

ANTONIA

(la vista fixa a terra, dolorosament obsessionada)

El meu fillet és mort... Me l'han mort...

SIMÓ *(posant-li la mà al cap, amorosament)*

Antonia, escolta... Calma't...

ANTONIA

M'han escanyat el meu fillet...

SIMÓ *(s'hi agenolla al davant, mig assegut a terra)*

Antonia, escolta'm... No recordes?...

ANTONIA *(agafant-li el cap, sanglotant)*

Simó, el nostre fill és mort... És mort!... Ens-e l'han escanyat!... *(Redreçant-se de prompte.)*
Més qui l'ha escanyat?... Qui ha estat l'assessí?...

SIMÓ (*volent-la contenir*)

Antonia, esposa...

ANTONIA

De qui són les ungles que se li han clavats al coll?... No ho sé, no ho sé... però vui saber-ho!... (*Aixecant-se resolta.*) Ah, com m'hi faré a mos-sades amb el lladre!... Com el destroçaré al criminal!... Més com no el tinc ja aquí, entre les meves mans que avui escanyaràn, que avui s'endin-zaràn en la carn de l'ànima podrida que m'ha mort el meu fill?...

SIMÓ (*l'agafa, fent-la tornar a seure.*

Amb punyenta emoció)

Ja el trobarem, et juro que'l trobarem a l'assassí del nostre fill! Et juro que te'l portaré aquí, que te l'entregaré per a que l'esclafis!... Però escolta'm!..

ANTONIA

Que tu me'l portaràs?...

SIMÓ (*amb accent indefinit*)

Sí, sí, jo el trobaré!... Jol!... Encara que la seva consciència l'hagués ja mort, i fos colgat, jo el robaria del fossar, per a portar-te'l, per a que l'es-bocinessis!... (*Resta abatut un moment. Després d'una pausa curta, un poc asserenat, imperiosament*): Però... m'has escoltar, ara!

ANTONIA (*abstreta, obsessionada*)

El meu fillet és mort... Me l'ha mort Déu, pensant que'l maleiria per haver-me'l donat cego?... És mort... (*Amb veu apagada.*) És fred...

SIMÓ

(*passats uns moments, torna a parlar, ja més serè, al començar, però excitant-se a l'avençar la relació, i després tant aviat precipitadament com poc a poc, ara agafant-li el cap, després els braços.*)

Quan se'ns va morir aquella donota que tu tenies per mare, no ho recordes?, varem trobar-nos molt sols... Ella ens governava, i a l'anar-se'n ella quedàrem sense timó... — Com ho tinc present tot!... — Erem per allà a França... Jo estava tant cançat de caminar sempre, de caminar tota la vida, que hauria esperat la mort en qualsevol recó, allà entre la neu, per no donar una passa més... Tu em parlaves d'aquells bons montanyencs que'ns aculliren, sabs?... D'aquells dos joves que, cada vespre, cantaven tots dos una cançó al seu fillet que s'adormia... Com m'ho van fer sentir, ells dos, que la vida no és igual per a tothom!... I si tornàvem allà baix al Priorat?... Sabs aquell ganiveter que't volia per a fer anar la mola?... Si et donava treball, podríem tenir una caseta com els pagesos, oi?... — tu em deies. — Oh, com me va temptar tot això! Guanyar-me la vida, no haver de menester l'anar de porta en porta per a viure!... Sentir sempre l'escalf d'un mateix foc, trepitjar sempre

les mateixes pedres, que aviat les coneixes totes, totes!... I poguer tenir un fill, un fillet que'ns fes avorrir la mort, que'ns fes sentir recança d'abandonar el món; quan arribés la nostra hora, per no deixar-lo an ell... (*Sanglotant.*) Un fill que m'hagués guiat, que m'hagués dit com són totes les coses, que no ho poden pas esser, no, com jo les sento, com jo he sentit a dir fins ara!... Un fill que... (*Resistint-se a dir-ho. Després, amb desesperació*): Sí, sí!... Un fill que m'hagués pogut apartar, que m'hagués arrencat d'aquella roda que m'ha fet plorar sang d'horror i de rabia, tot esperant-lo an ell!... D'aquella roda que si d'un cop sol l'hagués pogut fer córrer per sempre, m'hi hauria abraonat com una fera, augmentant en un moment la meva força mil vegades! Però no, que havia de rodar pausadament... (*Fent l'acció de rodar.*) Ala!, ala!... Removent i avivant-me els dolors a cada tom!... I per ell, sols per ell, esperant-lo an ell, em deixava tenir arrapat per les seves urpes, i no m'acovardia ni vacil·lava, ni em moria!... (*L'Antonia va escoltant-se'l, obrint molt els ulls, sense entendre-ho ben bé.*) I tu plores, perquè és mort!... (*S'ha aixecat ja, tremolant, amb accent tràgic.*) I bé!... Si el meu fillet era cego, cego com jo, sents?... Tota la meva vida d'horror per a ell! Tots els meus martiris per a la seva carn i per a la seva ànima!... I totes les meves malediccions en la seva boca!... Oh, no, no!... Mai!...

ANTONIA

*(aixecant-se, acusadora, creient endevinar)*Simó, Simó!... *(En un gran esclat.)* Tu?...

SIMÓ

(el crit d'ella fa que's dongui compte de ses paraules. Canviant de to, emocionadíssim, agafant-la)

Escolta, escolta...

ANTONIA *(amb el mateix to)*

Què has volgut dir, què?...

SIMÓ

Tot, tot ho sabràs... Deixa'm acabar... *(Ella, pantejant, agitadíssima, l'escolta.)* Quan sentíem que el fill se'ns apropava, la nostra vida va canviar del tot... Si ens arribava la justícia, si ens-e sortia el sol!... Més que'l sol, més!... Que allà dalt en aquelles montanyes nevades, ningú l'esperava com esperava jo al meu fill!... Però, amb tot, també'ns torturava una por, també!... Si neixés cego?... Si els séus ulls no veien més que negrors?... Més no, que tothom ens deia que casi era impossible!... I aquella nit, recordes?... vaig dir-te que no'l tindries un fill cego... Potser si no hagués volgut estar-ne segur, de que no ho fóra, no ho hauria pas dit, com vaig dirt-t'ho... Qui sab!... I t'ho repetia dues, cinc, cent vegades, volent que't quedés ja ben gravat al cap, que no ho volia, que la meva sang tornés a passar tota una vida de dolors!

ANTONIA (*ansiosa, nerviosament*)

Acaba, acaba!

SIMÓ (*entregant-se, amb tota l'ànima*)

Que me l'estimava ja massa, al fill que venia, per no jurar que jo fóra el més terrible dels criminals, si ell neixia cego!...

ANTONIA (*agafant-lo iradament pels braços*)

I ho has estat, ho has estat?... Contesta!...

SIMÓ (*tremolós, horroritzant-se*)

M'has deixat al llit amb ell... Jo no havia dormit pas en tota la nit... No t'havia pogut contestar ni una paraula, quan me digueres que havies esperat a que estés acostumat a acariciar-lo, per a dir-m'ho... No havia pogut plorar, quan enrunaves tot aquell palau hermós, quan feies pols de totes les meves il·lusions... Sentia que a dintre meu també s'enrunava alguna cosa, que potser tot es tornava pols... I tota la meva vida ha anat passant, passant, poc a poc, com rient-se de mi, com insultant-me, per la meva ànima... Després he vist al meu fill... (*Posant-se ronc, horroritzat.*) Caminava sol, els ulls tancats, per entre una fosca immensa... I s'ha parat de prompte; s'ha parat, i ha llençat una maledicció espantosa, terrible!... Ens maleia, et maleia a tu, per haver-lo portat an aquest món!... (*Febrosament.*) No he pogut més, no he pogut resistir i... (*Sense donar-se'n compte,*

maquinalment, fa com si agafés alguna cosa, amb les mans crispades, el rostre horriblement desencaixat, els cabells drets.)

ANTONIA (*que ha anat seguint-li tots els moviments, al veure l'acció se li abraona, cridant amb tota l'ànima, tràgicament*)

Oh, assassí!... Assassí del meu fill!... I per això t'he estimat amb tota l'ànima?... Per què'm matesis el meu fill!... Assassí, lladre!...

ESCENA DARRERA

DITS, i en JAN, en MANEL, la NARRA, la PEPETA i altres HOMES i DÒNES *que van pujant l'escala corrent, quedant-se els uns al fons, altres anant a contenir an en Simó i a l'Antonia.* Després el GANIVETER i ALTRA GENT

JAN (*agafant a l'Antonia; mirant-se iradament an en Simó*)

No, no el matis! Ja se n'encarregarà la justícia!

NARRA (*amb llàgrimes als ulls, provant de consolar a l'Antonia*)

Pobreta, pobreta!...

ANTONIA (*amb els ulls oberts, sortint-li de la testa, esforçant-se per a llençar-se sobre en Simó, de qui tothom està separat*)

Assassí del teu fill i de la teva dona!

(*Tothom parla baix, amb horror; tothom senyala amb gran despreci an en Simó. Va pujant gent. Es sent al Ganiveter, a baix, que vol obrir-se pas.*)

GANIVETER

Deixeu-me passar, que'l vull veure, an aquest criminal! Deixeu-me passar! (*Apareix per l'escala, i es dirigeix, furiós, an en Simó.*) Es a dir que l'has mort tu, al teu fill?... Tu?...

ANTONIA (*fent grans esforços per a desfer-se den Jan, de la Narra i den Manel*)

Jo, jo mateixa el mataré!... Jo vull destroçar-lo!...

(*Fa un esforç suprem, inútilment, i decau, apoiant-se amb els que la sostenen.*)

NARRA

Prou, Antonia, prou!

PEPETA (*les llàgrimes se li escolen cara avall*)

Pobre Antonia!

(*La Narra, la Pepeta i el Ganiveter parlen a un mateix temps.*)

GANIVETER

I per què l'has mort, per què?... Perquè ets un assassí!... Perquè ets un criminal!

(En Simó, el cap baix, els braços caiguts, pantejant, escollta impassible.)

Sents, sents?... *(L'agafa per l'espatlla. Una colla d'homes, excitats per l'exemple del Ganiveter, l'envolten agressius.)*

UN HOME

És una fera, aquest home!

UN ALTRE

Pitjor, pitjor!

UNA DÒNA *(anant cap al grup)*

Sí, que les feres no els maten als seus fills!

GANIVETER

I tu malparlaves de mi?... Per mi no havies de pensar en rès per a menjar!... No havies de pensar en rès més que en fer anar els braços!

UN HOME

I guanyaves el teu jornal!

GANIVETER

Si haguessis estat un altre, si t'haguessis portat bé, si no tinguessis un cor de llop aquí dintre, a casa sempre hi hauria hagut menjar per a tu i pel teu...

SIMÓ (*esclatant, amb indignació, amb rabia*)

Per mi i pel meu fill, eh, mal ànima?

GANIVETER

Sí, pel teu fill, que hauria tingut la vida assegurada!

UN HOME

I a qui diu mal ànima!

(Ha anat entrant més gent. Uns s'han agrupat a l'entorn den Simó; altres, més pocs, a l'entorn de l'Antonia, qui, abatudíssima, es sosté en la Narra i la Pepeta.)

SIMÓ (*vibrantment*)

Que no ho sentiu?... Que no ho sents, tu, esposa?... El meu fill s'hauria passat tota la vida fent rodar la roda de la mola!... El meu fill hauria viscut sempre com una bestia!... I ens hauria maleït, hauria maleït a la dona que va portar-lo al món, sentiu?... Oh, com n'estic orgullós de la meva acció!...

DIFERENTES VEUS (*des de l'escala i a un temps*)

- Ens has deshonrat el poble!
- Que'l matin!
- Mateu-lo!

UN HOME

No, això no!... La justícia!...

SIMÓ (*amb gran excitació*)

Sí, sí, mateu-me!... Mateu-me, gent sense entranyes que hauríeu volgut un altre desgraciat per a plànyer, un altre goç per a llençar les sobres, un altre home a qui obligar a estar-vos agraït!

GANIVETER (*agafant an en Simó pel coll*)

Calla, calla, malvat!

UN HOME (*que, junt amb altres, separen al Ganiveter den Simó*)

No us perdeu, Ganiveter.

UN ALTRE

No s'ho mereix!

VARIES VEUS (*des de baix. Tot a un mateix temps. Escena rapidíssima.*)

La guardia civil! La guardia civil ve!

GANIVETER

No, no s'ho mereix! Però seré jo, qui et portarà a la presó! (*I l'agafa pels braços.*) Feu pas, feu pas que l'entregarem als civils! (*Altres homes també l'agafen, volent-lo fer caminar.*)

SIMÓ (*esforçant-se per desfer-se*)

Deixeu-me! Deixeu-me!...

UN HOME

Camina!

VARIES VEUS (*des d'abaix*)

Tireu-lo per la finestra!

SIMÓ

(*girant-se cap aont creu que hi ha l'Antonia, amb gran emoció, la veu tremolosa*)

Antonia, esposa!...

UN HOME

Calla, malvat!

VARIES VEUS (*des d'abaix*)

Mateu-lo!

SIMÓ

Esposa meva!... Esposa!...

UN HOME

Fes via, mal-ànima!

GANIVETER

(*empenyent-lo furiós, escala avall*)

Aparteu-vos!...

(*Tots, atropellant-se els uns als altres, cridant, van baixant l'escala, volent tothom empenyer an en Simó. Queden en escena l'Antonia, la Narra i la Pepeta i algunes dònnes que surten de l'esquerra, aont havien entrat al començament de l'escena, quedant-se al voltant d'aquestes.*)

MOLTES VEUS (*des d'abaix*)

Assassí! Assassí del teu fill! Ens has deshonrat el poble! Destroceu-lo!...

LA MULTITUT

Mateu-lo!

ANTONIA

(Aquest crit immens, aixordador, la fa tornar en sí, i, desfent-se de les dònnes, en un esforç suprem, dona unes passes cap al fons, cridant amb tota la força, amb accent indefinit, potser instintivament:)

No, no!... Simó!...

(I cau a terra, desplomada, sense tenir temps d'apoiar-se a la paret. Les dònnes hi acudeixen corrent.)

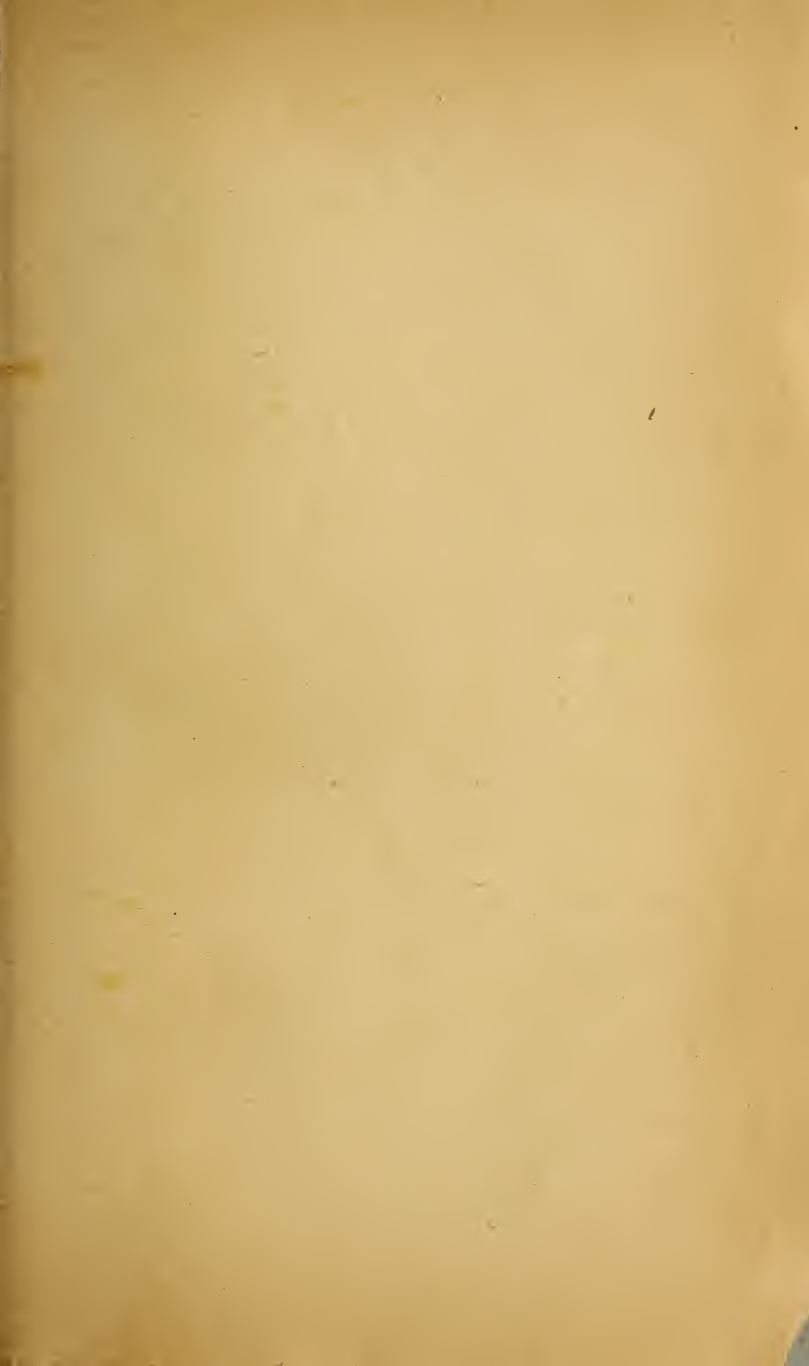
TELÓ RÀPID

Aquesta obra fou estrenada la nit del 4 de Janer de 1913, per la companyia del Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans, instalada en el teatre Espanyol.

L'interpretaren les senyoretas Elvira Fremont, Dolors Plà, Josefa Persiva, Carme Huguet i Antonia Mestres, i els senyors Antón Piera, Vicens Daroqui, Avelí Galceràn, Ferràn Bozzo, Antón Bonet i Lluís Ribas, baix la direcció del senyor Piera.

Cal fer constar una errada que se'ns passà en la pàgina 6 del present llibre: diem que ningú podrà traduir ni reimprimir aquesta obra *sense permís dels hereus de l'autor*, i, sortosament per a ell, aquest pot declarar que no sab encara qui han d'esser els seus hereus, perteneixent-li i reservant-se tots els drets, avui per avui.







Preu : una pessel